

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Український державний центр позашкільної освіти

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Методична розробка

Київ-2015

Рекомендовано методичною радою Українського державного центру позашкільної освіти (протокол № 1 від 24.02.2015)

Автори: Сук Лариса Едуардівна, методист Українського державного центру позашкільної освіти;

Рязанцев Євгеній Євгенійович, завідувач лабораторії історичної реконструкції.

Рецензент: к.пед.н. Журба Катерина Олексіївна, лабораторія громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Л.Е.Сук, Є.Є. Рязанцев Національно-патріотичне виховання. Методична розробка для позашкільних навчальних закладів. – К.: УДЦПО, 2015. – 72 с.

ЗМІСТ

Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління – актуальне завдання педагогів в умовах сучасних небезпек	4
СУЧАСНІ МЕТОДИ, ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	4
Визначення патріотизму	5
Державна політика в національно-патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді	7
Родинне виховання	7
Найважливіші умови формування патріотичних почуттів	9
Провідні виховні підходи	10
ПРАКТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПАТРІОТИЗМУ	12
Масові заходи національно-патріотичного виховання	13
Національно-патріотичне виховання в гуртках науково-технічного напрямку	30
Національно-патріотичне виховання в гуртках художньо-естетичного напрямку	46
Висновки	68
Список використаної літератури	69

Національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління – актуальне завдання педагогів в умовах сучасних небезпек

Розробка технології національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді – не тільки актуальна, але й нагальна потреба української держави й особистості в умовах сучасних реалій, викликів, загроз та трансформацій. Виховання патріотів України виступає пріоритетним завданням функціонування держави, становлення громадянського суспільства та розвитку особистості.

Важливо, щоб кожний навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

СУЧАСНІ МЕТОДИ, ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Розв'язання завдання виховання патріотизму у дітей та учнівської молоді вимагає від педагогів нових підходів до організації виховного процесу та розуміння його сутності. Сучасний спецкурс «Теорія і методика патріотичного виховання учнів» (108 год.), розроблений Інститутом проблем виховання НАПН України та розрахований на слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогів, містить вичерпну інформацію про теоретичні та практичні аспекти патріотичного виховання підрастаючого покоління в сучасних умовах. Крім централізовано організованого навчання, підготовка педагогів до виконання завдання національно-патріотичного виховання є актуальним аспектом діяльності методичної служби кожного позашкільного навчального закладу.

Готовність українських педагогів до національного патріотичного виховання є однією з пріоритетних складових їхньої професійної культури й являє собою систему інтегрованих властивостей особистості, адекватних змісту національно-патріотичного виховання як складової педагогічної діяльності. Тому така діяльність передбачає сформованість національно-патріотичних почуттів та моральної сфери особистості педагога, усвідомленість базових цінностей навчальної діяльності, наявність позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення до національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, володіння ефективними способами та засобами досягнення цілей національно-патріотичного виховання, здатності до рефлексії та самовдосконалення в цій сфері. В процесі національно-патріотичного виховання мають значення як змістовний, процесуальний та методичний компоненти, так і суб'єктно-рефлексивна позиція вихованця.

Умовами підвищення ефективності процесу підготовки педагогів до національно-патріотичного виховання учнів є реалізація особистісно-орієнтованого, антропологічного, діалогічного, діяльнісного та

компетентнісного підходів; організації такої системи методичної роботи, яка б найбільш повно враховувала запити та потреби педагогічних працівників, оптимально реагувала на потреби педагогічної практики; активної самоосвітньої діяльності педагогів у даному аспекті; їх участі у всіх можливих формах методичної роботи, які мають відповідати особистісним потребам педагогів у фаховому вдосконаленні.

Призначення патріотизму як духовного покликання людини – в об'єднанні суспільства для успішного вирішення завдання збереження єдності та цілісності України, втілення суспільно значущих державних проектів і виховання особистої відповідальності юних громадян України за долю своєї держави.

Патріотизм проявляється в усвідомленні кожним юнаком і дівчиною приналежності до свого народу, що й становить суть національної свідомості та гідності. Значущість проблеми національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді підсилюється нестабільністю багатьох процесів суспільного життя, загрози миру в країні та самої цілісності України. Патріотичність українців – це відповідність часу, тому нагальна проблема полягає у створенні технологій національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, яке, вступивши у доросле життя, має стати на боротьбу за незалежність своєї Батьківщини. Виховання національного патріотизму у дітей та учнівської молоді має бути запланованим, методично керованим, а не випадковим процесом, патріотизм дітей та учнівської молоді має не тільки індивідуальну, але й суспільну цінність.

Найоптимальнішою для досягнення цілей національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді є гуманістично-орієнтована модель виховання. Від того, наскільки широко патріотичними почуттями перейматиметься підростаюче покоління, залежатиме міцність та єдність української держави. Сьогодні, як ніколи, усвідомлюється відповідальність суспільства за національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді. Виховання як соціальна функція суспільства забезпечує суспільний розвиток за допомогою передачі новим поколінням історичного досвіду. Пріоритети виховної роботи є системоутворюючими для інших сфер життя у майбутньому: економічної, політичної, військової тощо.

Визначення патріотизму

Патріотизм є вищим безумовним ціннісним утворенням, усвідомленим переживанням, високосмисловим ставленням, і його зміст як цілісного науково осмисленого поняття широко висвітлюється в сучасному науковому доробку Інституту проблем виховання НАПН України.

За визначенням І.Д. Бега, комплексне поняття українського патріотизму – це, насамперед, любов до рідної землі, до України, до свого народу, до держави, найсильніша емоційна компонента, яка стимулює:

- діяльнісну відданість, працю на благо держави, служіння Україні, турботу про благо свого народу, суспільне об'єднання заради виконання конкретних дій;

- суспільно значущу цілеспрямованість, подолання відчуженості від соціального життя;

- моральну стійкість, непохитну вірність ідеям, принципам народної моралі;

- готовність до виконання почесного обов'язку – захисту Вітчизни, до самопожертви у екстремальній ситуації;

- наявність почуття власної гідності, яке є інноваційною компонентою поняття українського патріотизму.

Український патріотизм як консолідуюча основа нації та суспільної інтеграції сприяє становленню й утвердженню України як суверенної, незалежної, демократичної, правової соціальної держави. Він будується на належності до громадянського суспільства як соціального організму, що існує на певному терені та під юрисдикцією однієї держави. Розбудова України як громадянського суспільства відбувається навколо українського заголовного етносу, оскільки в процесі розвитку урбаністичної, індивідуалістичної та, водночас, раціоналістичної цивілізації збільшуються ознаки громадянського розвитку на фоні етнічної приналежності. Нації як соціальні утворення (тобто, форми людської взаємодії) – це спільноти, що є продуктом солідарності певного типу. А солідарність, в свою чергу, є наслідком усвідомлення спільних рис, інтересів, бажання жити разом.

Громадянські (політичні) нації – це ті державні народи, представники яких вирішують питання своєї національної ідентичності на підставі громадянства, належності до певної держави, схвалення її найголовніших політичних цінностей. Вони сформувалися там, де сильна і централізована держава виникла раніше, ніж відбулася культурна консолідація народу, а, отже, владні інституції мали змогу сприяти цій консолідації, прискорювати її, інколи використовуючи з цією метою навіть методи примусу.

Етнічні (культурні) нації – це ті народи, що вбачають у своїй етнокультурній окремішності головне джерело національної самоідентифікації та підставу для утворення власної держави. Вони виникли в умовах бездержавності, там, де рух за духовне відродження та політичну консолідацію передував утворенню національної держави та здійснювався, природно, під керівництвом культурної еліти, оскільки політична провідна верства в умовах чужоземного панування не могла розвинути.

Перший тип формувалася на поліетнічній основі, зусиллями переважно політичних еліт; другий – на моноетнічній основі, зусиллями переважно культурних еліт. Спільним для обох типів є те, що свідомість членів усіх національних спільнот стає політизованою, а їх метою є прагнення до національної державності. Так само їх об'єднує наявність певної етнічної серцевини (культурного стрижня, ядра), навколо якого й відбувається консолідація народу, а також, в умовах державності, як правило, одна, офіційно підтверджена або традиційно усталена (державна) мова нації, що закріплюється за допомогою мовної та освітньої політики. Перспективи творення

громадянського суспільства в Україні – в прагненні забезпечити собі гідне майбутнє в колі інших народів, звідки випливають культурна самобутність, політична консолідованість, здатність на засадах громадянства інтегрувати етнонаціональні меншини. Саме ці завдання стоять перед українським суспільством і тільки після їх виконання можна буде говорити про те, що в кордонах молодій державі виникло громадянське суспільство, становлення якого та притаманної йому ідентичності має стати надбудовою над українською етнонаціональною ідентичністю. Громадянська нація виникає на основі загальної української етнічної нації, яка утворює її культурну серцевину з визнанням – у перспективі – націєтворчої ролі української мови та культури, вихованням культури демократії. Активні гуманістичні методи виховання зростаючої особистості майбутнього громадянина України, ініціативи, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії між суб'єктами виховного процесу, спрямовані на самостійний пошук ним істини.

Важливою компонентою виховання підростаючого покоління є усвідомлення ним взаємозв'язку між власною індивідуальною свободою, правами інших людей та особистою відповідальністю. Виховання правосвідомості, кінцевою метою якої є знання та вміння відстоювання своїх громадянських прав і свобод та вміння не порушувати права інших громадян українського суспільства, є однією із складових комплексу патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Державна політика в національно-патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді

Нові та випробувані підходи до актуальної нині проблеми виховання громадянина-патріота, його активної громадянської позиції висвітлюються та розглядаються як пріоритетні в наступних нормативних документах:

Закони України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про загальну середню освіту»;

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), схвалена I з'їздом педагогічних працівників України, затверджена КМУ, 1996 р.;

Державна національна програма «Діти України», 1996 р.;

Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті, Указ Президента України, 2002 р.;

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Указ Президента України, 2013 р.;

Бех І.Д., Чорна К.І. «Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», 2014 р.;

«Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді», Міністерство освіти і науки України, 2015 р.;

Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014/2015 навчальному році, Міністерство освіти і науки України;

Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, Указ Президента 2015 р..

Ці документи ставлять перед суспільством завдання виховання у підростаючого покоління якостей громадянина-патріота.

Родинне виховання

Родинні цінності та традиції – це базис для національно-патріотичного виховання. Кожній дитині потрібно допомогти пізнати себе, а також функцію її батьків – як підтримуючу, – пізнати свій рід та коріння роду, родинну пам'ять, відчувати свій генетичний стан, стан оточуючих людей, а через них – свій народ, свою землю, а потім уже й інші народи та землі, цілий всесвіт.

Народна педагогічна мудрість віддзеркалилася в усній народній творчості – в піснях, билинах, притчах, казках, міфах, легендах, прислів'ях, приказках тощо. Патріотичний пафос творів українського фольклору – це любов до Батьківщини, бажання стати на її захист («Де рідний край, там і рай, а де чужина – там домовина», «Людина без Вітчизни що соловей без пісні», «Рідна земля і в жмені мила», «За рідний край – життя віддай» та інші). У них завжди оспівувалися подвиги народних героїв во славу рідної землі, народу (билини про Іллю Муромця, Олексія Поповича, Дуная Івановича тощо). Ці твори виховують у дітей та зберігають в старшому віці любов до Батьківщини, відданість їй, гордість за її силу, могутність і славу; любов до свого народу, повагу до його звичаїв, силу волі й духу, милосердя, працелюбність, чесність тощо. Народознавство, безумовно, є складовою частиною національно-патріотичного виховання. Головними рисами народної педагогіки, засобами якої, безперечно, виховуються патріотичні почуття, є:

- всезагальний характер ідей народної педагогіки, її універсальність для всіх представників певної нації;
- висока духовність і моральність;
- гуманізм, ставлення до життя людини як до найвищої цінності;
- демократизм;
- ідеал духовної свободи, незалежності та самостійності.

Родинна педагогіка є засобом формування системи цінностей сімейного життя в контексті національно-патріотичного виховання. Важливо проводити бесіди з вихованцями про родинні цінності, пропонувати їм зробити оповіді та малюнки про свою сім'ю, говорити про відчуття захищеності в сім'ї, про тих, хто захищає сім'ю, та про членів сім'ї – захисників нашої Вітчизни, спілкуватись з батьками, запрошувати членів їхніх родин на заходи гуртка та позашкільного навчального закладу, спільні з родинами виховні заходи, зустрічатись з батьками за межами закладу, наприклад, за місцем роботи, залучати через батьків організації, де вони працюють, до патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, залучати самих батьків до національно-патріотичної роботи в закладі, сприяти партнерству, обміну досвідом різних інституцій, як державних, так і неурядових організацій щодо інтенсифікації національно-патріотичного виховання молоді тощо. Можна проводити аналогію родина – як держава, представник роду – як представник держави. Внаслідок таких заходів відбувається зміцнення взаємодії сім'ї з позашкільними навчальними закладами щодо національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Має право на існування програма для родинного виховання батьків задля сприяння підвищення компетентності сім'ї у національно-патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді.

Через родинне виховання відбувається:

- шанування традицій, звичаїв, обрядів й історії українського народу, усвідомлення своєї належності до нього як представника та спадкоємця;
- виховання дисциплінованості, працьовитості, турботливості, почуття дбайливого господаря своєї землі; піклування про її природу та довкілля;
- формування гуманності, толерантного ставлення до культури інших народів.

Дослідно-експериментальна робота в національно-патріотичному вихованні засвідчила, що формування національно-патріотичних почуттів починається з дитинства, від батька та матері, близьких людей, і продовжується з учителем, друзями, референтною групою, суспільством. Головними факторами виховання є природа, гра, слово, праця, спілкування, традиції, мистецтво, релігія, позитивний приклад, ідеал тощо. Важливою умовою формування національно-патріотичних почуттів є забезпечення засвоєння дітьми знань з історії українського народу, народних та родинних традицій, обрядів, звичаїв, народного мистецтва, рідної мови, ознайомлення з кращими зразками сучасної української культури, науки та мистецтва.

Яскравим виявом національної свідомості, громадянських якостей і національно-патріотичних почуттів є відповідність поведінки дитини вимогам національного менталітету, дотримання нею в повсякденному житті норм народної моралі, родинно-побутової культури, розвитку національної психології та характеру. Військово-патріотичні ігри, козацька педагогіка, пластуни, лицарство та інші організовані виховні середовища є дієвими засобами національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Найважливіші умови формування патріотичних почуттів

Особливістю українського суспільства на даному етапі розвитку є гострі зовнішні виклики та загрози. З цієї причини для виховання національного патріотизму дітей та учнівської молоді мають використовуватися найефективніші педагогічні технології та провідні виховні підходи.

Виховання та навчання відіграють основну роль у розвитку особистості, формування її самосвідомості як складової національно-патріотичного виховання. Особистісно-орієнтований підхід, який враховує індивідуальні та особливі інтереси дітей та учнівської молоді дозволяє ефективно будувати їхню персональну освітню траєкторію в умовах позашкільного навчального закладу та зосередитись на оволодінні зростаючою особистістю таких національно-патріотичних цінностей, як любов до рідної землі, держави, народу, формуванні національної ідентичності, соціальної ініціативності, відчуття причетності та особистої відповідальності за долю української держави та народу. Окрема увага у виховному процесі приділяється розвитку толерантного ставлення до представників інших народів, культур і традицій. Рефлексивно-експліцитний метод виховання особистості за рахунок суб'єкт-суб'єктної взаємодії як основи моральних цінностей, позитивного поведінкового досвіду та освоєння особистих зобов'язань ефективно сприяє розвитку національно-патріотичних якостей особистості та допомагає дітям та учнівській молоді ставати самозначущими патріотами України.

Важливу роль у формуванні особистісних якостей дітей та учнівської молоді відіграє навчання ефективного вирішення конфліктних ситуацій та мирного залагодження спірних питань. У педагогів має бути сформоване шанобливе ставлення до зростаючої особистості громадянина-патріота відповідно до Конвенції ООН про права дитини.

Провідні виховні підходи

Отримані результати експериментальних досліджень Інституту проблем виховання НАПН України по формуванню українського патріотизму засвідчили, що визначальною рисою національного патріотизму громадянського спрямування має бути його дієвість. Саме вона спроможна перетворити національно-патріотичні почуття в конкретні справи та вчинки на користь себе, Батьківщини, суспільства. Діяльнісний підхід до національно-патріотичного навчання у вихованні дітей та учнівської молоді передбачає включення в діяльність, з одного боку, різноманітних сучасних аспектів патріотичної роботи, а з іншого – занурення в українські національні традиції.

Рівень національного патріотизму дітей та учнівської молоді зростає, якщо вони задіяні в соціально-важливій діяльності, яка спрямована на:

- утвердження в свідомості й почуттях особистості національно-патріотичних цінностей і переконань;

- поваги до культурного та історичного минулого України, формування етнічної та національної самосвідомості, любові до рідного краю, народу, держави;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – прагнення до свободи, справедливості, доброти, чесності, дбайливого ставлення до природи;
- формування мовної культури, оволодіння та вживання української мови як духовного коду нації;
- виявлення кращих рис моральності, працелюбності, чесності, толерантності, відповідальності;
- формування поваги до Конституції, законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби як виду державної служби;
- сприяння набуттю дітьми та учнівською молоддю національно-патріотичного досвіду на основі переконань, що людина може й має впливати на процеси державотворення; розвиток уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства на місцевому рівні; сприяння набуттю досвіду у спілкуванні з соціальними інститутами, громадськими організаціями, ЗМІ, органами влади;
- формування спроможності дотримуватись законів та захищати свої права цивілізованим способом.

Робота по національно-патріотичному вихованню дітей та учнівської молоді допомагає їм свідомо включитись у громадські справи, на ділі відчувати себе громадянами України, виконувати свої обов'язки, виявляти наполегливість, працьовитість, толерантність тощо. Діяльнісний підхід, орієнтований на успішність, в національно-патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді формує їх громадянську позицію, інституціональну приналежність, впевненість в своїх силах.

Проектний підхід полягає в постановці конкретних цілей і завдань, до яких залучаються діти та учнівська молодь, в процесі виконання яких вони приймають участь в досягненні певних результатів національно-патріотичної роботи. Проектна технологія передбачає не тільки участь дітей та учнівської молоді у різноманітних проектах, але й організацію старшими з них своїх проектів та форм патріотичної роботи: участі у фестивалях патріотичних пісень, заходах «Повернись живим», «Квітка пам'яті», інших творчих проектах для українських воїнів, інформаційну підтримку України в Інтернет-просторі тощо. Сучасна нестабільна ситуація в Україні має суттєвою причиною інформаційну складову, вимагає вміння орієнтуватись в інформаційному середовищі, тому проекти, які включають інформаційно-комунікаційні технології та засоби, є своєчасними та ефективними способами донесення своєї національно-патріотичної позиції в інформаційному просторі.

Проектна діяльність має спиратись на знання дітей та учнівської молоді, які вони здобули в процесі навчання, для їх розширення та поглиблення; саме на ґрунті таких знань формуються стійкі патріотичні переконання, відповідна поведінка, а потім – дії. Заходи громадянсько-патріотичного змісту повинні

логічно продовжувати навчальні заняття, мати певну систему, враховуючи принципи послідовності, наступності, зв'язку з життям, а також вікові та індивідуальні особливості дітей та учнівської молоді, врахування їхніх інтересів. Методи та форми проектної діяльності з національно-патріотичного виховання мають бути цікавими, емоційними, доступними для виявлення ініціативи, самостійності, творчості дітей та учнівської молоді.

ПРАКТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПАТРІОТИЗМУ

Національно-патріотичне виховання органічно входить у навчально-виховний процес позашкільних навчальних закладів і здійснюється під час навчання шляхом інтеграції до плану роботи кожного з гуртків науково-технічного та художньо-естетичного напрямів. Практичне національно-патріотичне виховання в гуртках позашкільного навчального закладу проходить у вигляді проведення конкретних патріотичних заходів у різноманітних формах, тематичних лекцій, бесід, обміну напрацюваннями, практичного досвіду в обраному напрямку та інших виховних заходах, які плекають кожну із складових комплексу інтегративного утворення, яким є патріотизм зростаючої цілісної особистості, підштовхують дітей та учнівську молодь до осмислення своєї патріотичної позиції в умовах сучасних соціокультурних зламів, викликів, трансформацій. В позашкільному навчальному закладі може бути застосована як предметно-тематична, так і міжпредметна модель національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Виховання дітей та учнівської молоді відбувається на основі української державності та поваги та шанування законів України, Конституції України й її державних символів.

Ключове питання національно-патріотичного виховання – спілкування в гуртках позашкільного навчального закладу державною мовою, формування мовної культури, удосконалення її володінням та вживанням української мови як духовного коду нації, турбота про піднесення її престижу.

Українські державні символи у вигляді прапора, герба, співу українського гімну й інших патріотичних пісень та національні кольори широко використовуються в позашкільних навчальних закладах з метою національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Проявом патріотичного духу, свідченням формування української політичної нації сьогодні стає масове використання української державної та національної символіки, українського національного одягу та орнаментів, жовто-блакитних кольорів у всіх можливих проявах, глибинна ідейна сутність якого полягає в готовності своєю працею та досягненнями сприяти розвитку української демократичної держави. Таким чином створюються мотиваційні, інтелектуально-емоційні, поведінкові, вольові компоненти психологічної структури вихованців позашкільного навчального закладу, спрямовані на національно-патріотичне виховання. Символічна державна тріада (герб, прапор, гімн) впливає на практичну поведінку дітей та учнівської молоді, синтезуючи відповідні емоційні стани, викликані архетипами. На патріотичні якості дітей та учнівської молоді позитивно

впливають переосмислення сутності патріотизму, знання про державну символіку та її історію.

Окремим питанням стоїть подолання стереотипів, сформованих за радянських часів, переосмислення української історії, участь у суспільному діалозі навколо стереотипів і міфів, нав'язаних радянською пропагандою, та їх подолання, навколо спадщини тоталітарного минулого, відкриття таємних архівів репресивних і партійних органів СРСР, збереження пам'яті про трагічні та героїчні сторінки боротьби за свободу та гідність людини, подолання конфліктів пам'яті, критичне осмислення минулого. Сучасна школа ще не змогла до кінця подолати негативні стереотипи, притаманні комуністичній системі виховання, не поставила особистість у центр виховної системи. У закладах освіти ще й досі відсутні цілісність і систематичність в організації національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді; до кінця не вирішено проблему до навчання рідною мовою. У виховному процесі важливе місце мають посісти народна філософія, народна мудрість, національні ідеї та ідеали, що є тим підґрунтям, на якому зростає національна свідомість, гідність, самоповага. Глибокий та системний аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури доводить, що сучасне виховання, зокрема національно-патріотичне, має здійснюватися в умовах національного виховання, на протигагу до стереотипів минулого.

Методичні рекомендації щодо конкретних заходів можна знайти також на сайті Українського інституту національної пам'яті, зокрема, методичні рекомендації, розроблені до введення святкування Дня пам'яті 8 травня з використанням символу червоного маку та урочистих лінійок «1939 – 1945. Пам'ятаємо! Перемагаємо!» із вшанування пам'яті загиблих воїнів Другої світової війни, учасників АТО хвилиною мовчання (розміщені за посиланням: <http://www.memory.gov.ua/news/metodichni-materiali-ukrainskogo-institutu-natsionalnoi-pam-yati-do-70-i-richnitsi-vignannya-na.>)

Навчальні предмети, пов'язані з вивченням особливостей української землі, знання з яких поглиблюються під час навчання в гуртках позашкільних навчальних закладів, сприяють національно-патріотичному вихованню та можуть бути використані як опорні. До таких предметів відносяться історія, географія, природознавство, суспільствознавство, українська література. Тому до навчальних планів гуртків історичного, географічного, краєзнавчого, природознавчого, суспільнознавчого, літературного профілів може бути включено вивчення конкретних національних особливостей українського народу, його географічних меж в різні історичні епохи, вивчення героїки українців тощо для глибшого осмислювання дітьми та учнівською молоддю національної патріотичної ідеї. Навчальними програмами для гуртків з профільними для національно-патріотичного виховання предметами може безпосередньо передбачатись формування соціальної компетентності патріотизму. Навчальні програми деяких гуртків предметно-технічного, виробничо-технічного та спортивно-технічного профілів прямо передбачають завдання виховання національного патріотизму дітей та учнівської молоді.

Масові заходи національно-патріотичного виховання

Масові заходи національно-патріотичного виховання залучають дітей та учнівську молодь до громадянської самореалізації в різноманітних проектах: шоу-програмах, персональних виставках, благодійних марафонах, спортивних змаганнях, волонтерській роботі тощо. Особливостями запроваджених заходів є їх практична спрямованість, не регламентованість діяльності, прилучення до української історії, орієнтація на допомогу потерпілим. Масові заходи національно-патріотичного виховання в закладі відбуваються як в традиційних формах, так і з використанням матеріально-технічної бази тих гуртків, які мають його своїм завданням.

Вихованці лабораторії історичної реконструкції та рольового моделювання Українського державного центру позашкільної освіти, приміром, проводять багато масових заходів для дітей та учнівської молоді закладу, міста, країни: відкриті заняття свого гуртка, клубні заняття вихідного дня, всеукраїнські акції (для гуртківців Українського державного центру позашкільної освіти, школярів міста Києва, гостей з областей, переселенців зі сходу України), залучаючи всіх бажаючих до клубної та гурткової роботи. З цією ж метою використовуються засоби масової інформації та комунікації, застосовуються Інтернет-технології: для реалізації інформаційно-освітніх проектів, створення та наповнення сайтів, проведення вебінарів, веб-квестів, інформування в соціальних мережах про кращий досвід національно-патріотичного виховання, про події, заходи та плани роботи.

Національно-патріотична акція «Паростки гідності».

23 травня 2015 року Українським державним центром позашкільної освіти було проведено Всеукраїнську акцію «Паростки гідності». 250 вихованців позашкільних навчальних закладів разом зі своїми керівниками приїхали з різних куточків України, щоб взяти участь у першій в Україні масштабній акції національно-патріотичного виховання. Вкрай важливим аспектом для майбутнього країни є виховання національної самоповаги. І саме діти та учнівська молодь, які зростають на гідних прикладах, є основою майбутнього нашої держави. Захід розпочався відвідуванням Верховної Ради України, центрального органу демократичного управління державою, де була проведена екскурсія. На наступному етапі акції учасники заходу пройшли по визначних місцях Революції гідності 2013-2014 років, де створювалася наступна сторінка «Нової історії України». Кульмінацією акції стала церемонія нагородження команди-переможця, яка першою пройшла Шляхами Революції Гідності, унікальним призом у кінцевому пункті маршруту - Київському міському будинку учителя. Привітали учасників представники Міністерства освіти і науки України. По закінченню заходу усі присутні були зачаровані патріотичною хореографічною композицією, яку виконали вихованці «Народного художнього колективу» спортивно-танцювального ансамблю «Пульс» Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» Шевченківського району м. Києва.

Поздоровлення зі святами

Флеш-моб «Повертайтесь живими»

Вихованці ансамблю «Пульс» разом з лідерами шкільного самоврядування міста Києва взяли участь в загальноміській акції, присвяченій українським воїнам, а саме: в зйомках флеш-мобу на підтримку бійців Військових сил України. Діти виконали зворушливу хореографічну постановку «Повертайся живим!».

Квест «Ми – єдині»

Квест проведений для лідерів Всеукраїнського збору учнівського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів України. Він полягав у складанні розділеної мапи України та проведенні різних конкурсів, в тому числі блицтурнірів національно-патріотичної тематики. Переможці отримали Диплом Українського державного центру позашкільної освіти унікального дизайну.

Клубна робота

Клубні заняття передбачають просвітницьку діяльність. Важливо організувати клубну роботу для вирішення проблем дітей та учнівської молоді – переселенців зі сходу України, які можуть на першому етапі в такій формі долучатись до цікавої для них діяльності у позашкільному навчальному закладі.

У березні 2015 року у рамках співпраці Українського державного центру позашкільної освіти (УДЦПО) та громадської організації «Кримська діаспора» за сприяння Канадського Фонду підтримки місцевих ініціатив у гостинному залі УДЦПО відбулося урочисте нагородження учасників конкурсу малюнків дітей-переселенців зі сходу України. Захід було приурочено закінченню проекту «Підтримка дітей-переселенців з Криму і сходу України». Участь у заході взяли більше 250 дітей, які на сьогоднішній день проживають у м. Києві. Усі учасники були нагороджені грамотами та пам'ятними подарунками, а після нагородження для дітей, батьків та гостей було презентовано розважально-пізнавальну програму. Всі учасники заходу отримали чудові подарунки в нагороду за свою активність і творчість. Особливим подарунком для усіх було відвідування виставки робіт переможців Всеукраїнської виставки-конкурсу декоративно-ужиткового і образотворчого мистецтва «Знай і люби свій край» та Всеукраїнської виставки-конкурсу науково-технічної творчості учнівської молоді «Наш пошук і творчість – тобі, Україно!», експозиції яких складені з кращих робіт вихованців позашкільних навчальних закладів з усіх областей України. Експонати, зроблені умілими руками, свідчать про глибокі почуття українських дітей і учнівської молоді до своєї Батьківщини та наслідування працелюбності, естетичних уподобань та смаків своїх предків, доскональне вивчення народних традицій малярства, різьблення, вишивання, плетіння тощо.

Сила українського слова

Вивчення української літературної спадщини долучає дітей та молодь до Слова, виховує справжніх українців. Проведений Українським державним центром позашкільної освіти Всеукраїнський конкурс читців, присвячений 200-річчю від дня народження Т.Г.Шевченка, продемонстрував цікавість школярів до поезій Кобзаря та можливості подібних конкурсів для залучення підростаючого покоління до криниці духовності українського народу. Художнє читання віршів, що стали класикою української мови, допомагає її вивчати та насолоджуватись мелодикою мови, формує позитивне відношення до неї, підвищує культуру мовлення, яка є духовним обличчям людини. Діти та учнівська молодь, які натхненно читають поезії Шевченка, гордяться своєю приналежністю до країни, що народила Кобзаря, демонструють свою любов до творів Шевченка та присвячують йому свої власні вірші. Тому досвід проведення конкурсів української поезії та вивчення кращих зразків української літератури (Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, І.Нечуй-Левицького, В.Сосюри, О.Гончара, О.Довженка, П.Загребельного, В.Симоненка, Л.Костенко, В.Стуса та інших) виховує любов до Батьківщини, рідної мови, історії та культури, почуття національної самосвідомості, відповідальність за долю нації, формує національно свідому особистість, здатну до самореалізації; його варто розповсюджувати з метою національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, зокрема задля розвитку їхньої мовленнєвої культури, прилучення підростаючого покоління до духовної скарбниці українського народу.

Вшанування пам'яті «Небесної сотні»

Революція Гідності сприяла відродженню цінностей свободи, гідності, переосмисленню багатьма українськими людьми свого призначення. Майдан Незалежності став центром мирного опору, у намети Майдану з'їхалися люди зі всієї країни, які мирно вимагали покарання винних у побиттях студентів та відновлення європейського шляху України. Мільйони людей по всій країні жертвували гроші та необхідні речі, навіть діти надсилали захисникам Вітчизни свої заощадження та малюнки. Протистояння дійшло величезного напруження, коли бойовими кулями було вбито та в наступні дні загинуло від ран більше сотні Героїв, але борці за гідність українців не відступили. Основний розподіл на Майдані проходив через питання моралі та самоповаги, зокрема згоди чи незгоди з правом режиму знущати з громади й зневажати громадян. З Майдану свідомі українці піднялись на захист цілісності нашої Батьківщини. Під час війни відродилися достоїнство українців, кращі героїчні військові традиції народу та готовність людей підтримувати свою країну: особистою збройною участю, волонтерською працею, грошми, майном. Волонтерський рух для допомоги армії та постраждалим цивільним досяг в Україні небувалих для сучасної Європи розмірів.

Вшанування пам'яті загиблих Героїв Небесної сотні виховує підрастаюче покоління в душі любові до України. В Українському державному центрі позашкільної освіти проводяться заходи, під час яких дітям та учнівській молоді розповідають про цінність Свободи та Гідності, про подвиг Небесної Сотні. Серед авіамоделістів позашкільних навчальних закладів були проведені

змагання на Кубок Небесної Сотні. Школярам проводять екскурсії по пам'ятним місцям Майдану, де поклали свої голови Герої України.

КУБОК ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ

ШЛЯХАМИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

ПРАКТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В ГУРТКАХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ

Початкове технічне моделювання

Початкове технічне моделювання – це перші кроки молодших школярів до пізнання та розуміння світу техніки, спроби їх власної діяльності. В гуртках початкового технічного моделювання вчать конструювати та моделювати, від найпростіших до найскладніших, моделі техніки, набуваючи досвіду власної творчої діяльності, розвиваючи конструкторські здібності, винахідливість, просторове та логічне мислення, уяву, фантазію, виявляючи творчу ініціативу. Знання про принципи громадянської поведінки виступають засобом стимулювання соціально-цінної діяльності. Чим активніше діти та учнівська молодь включені до особистісно значимої громадської діяльності, тим успішніше формуються їх патріотичні переконання. Молодший шкільний вік сприятливий для виховання патріотизму засобами початково-технічного моделювання. Проведення заходів з початкового технічного моделювання може поєднуватись з акціями пропагування національної ідеї, виготовленням сувенірів або подарунків для українських воїнів. У квітні 2015 року в Українському державному центрі позашкільної освіти відбулась патріотична акція для бійців Військових сил України, яка пройшла під час проведення

Всеукраїнського конкурсу-змагання учнів молодшого шкільного віку з початкового технічного моделювання.

Інформаційно-технічний профіль

Інформаційно-комп'ютерні технології є одним із тих предметів, які цілком можливо використовувати для реалізації завдань національно-патріотичного виховання, яке історично потребує не лише свого відродження, але й оновлення, перебудови з врахуванням сучасних реалій та технологій з метою виховання нового типу світогляду сучасної людини. Підвищенню ефективності виховного процесу та його оптимізації сприяють технічні засоби – комп'ютери, мультимедіа, друкована продукція. Організація та координація інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання, в тому числі засобами популярних серед дітей та учнівської молоді Інтернет-комунікацій, сприятиме поширенню патріотичних ідей в широких масштабах та осучаснить роботу щодо національно-патріотичного виховання. Педагог в даній технології виступає як конструктор навчання та виховання. Але навіть найкраща сучасна педагогічна технологія потребує відповідної підготовки та супроводу, тому плідним є системний досвід використання ІКТ з патріотичною метою у провідних країнах світу, в тому числі рекламування військової служби. В умовах Європейської співпраці України необхідне подальше вивчення та використання досвіду залучення сучасних педагогічних та інформаційних технологій провідних країн світу щодо громадянського, національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання в системі позашкільної освіти.

Інформаційно-комп'ютерні технології забезпечують можливість реалізації завдань дистанційного навчання або використання електронних навчальних матеріалів для вивчення важливих для державотворення предметів – громадянознавства та інших. Приміром, програма громадянознавства у Великобританії заохочує учнів користуватись електронними джерелами з метою дослідження різноманітних аспектів суспільного життя (культурних, соціальних, громадських, духовних, моральних тощо), які містять велику кількість інформації. Вивчення та застосування інформації, широко презентованої в мережі Інтернет, спричинює зростання громадянської позиції старшокласників, сприяє їх поінформованості, розвитку вміння зіставляти різні точки зору тощо. Старшокласники досліджують інформацію та обмінюються нею, використовують комп'ютерні технології як ефективну складову активного громадянства. Таким чином, ІКТ можуть формувати потребу в активному творчому патріотичному діалозі.

Формування пізнавальної національно-патріотичної позиції засобами інформатики, інформаційно-комп'ютерних технологій є сучасною, інноваційною формою національно-патріотичного виховання за умови розумного використання ІКТ за рахунок розвитку інформаційно-комунікативних компетентностей дітей та учнівської молоді. Будь-яке використання ІКТ має відбуватись у сприятливому інформаційному просторі. Захоплення сучасних дітей та учнівської молоді ІКТ ефективно використовувати у напрямку розширення їхнього світогляду через таке знайомство з глобальною мережею Інтернет, яке містить суто національні колорити та особливості української нації. Виникає потреба в інтеграції сучасних педагогічних й інформаційних технологій та традиційних форм

роботи щодо національно-патріотичного виховання з метою їх більш ефективного використання.

Удосконалення системи національно-патріотичного виховання з використанням ІКТ здійснюється, спираючись на узагальнення та поширення передового досвіду, упровадження інноваційних підходів та технологій, що сприяють формуванню у дітей та учнівської молоді високої національно-патріотичної свідомості, широкого інформування про національно-патріотичну діяльність, об'єднання зусиль усіх суб'єктів національно-патріотичного виховання та створення сприятливого інформаційного простору.

Український
Державний
Центр
Позашкільної
Освіти

Спортивно-технічний профіль

Під час занять технічною діяльністю, у дітей та учнівської молоді удосконалюються технічні навички та поглиблюються знання в авіамоделюванні, ракетомоделюванні, автомоделюванні, судномоделюванні, радіосправі тощо, вони вивчають історію розвитку та сучасний стан вітчизняної техніки з демонстрацією моделей. Необхідно пояснювати дітям та учнівській молоді значення технічної оснащеності сучасної армії для її обороноздатності та необхідність інженерно-технічної підготовки для служби у її рядах. Інженерно-технічні досягнення видатних діячів науково-технічної творчості українського походження дають можливість пишатись Україною. Проведення зустрічей з героями минулих воєн, які виконували свій обов'язок з використанням військової техніки – авіаторів, автомобілістів, моряків, підводників, радистів, ракетників – та їх розповіді сприяють зростанню інтересу до історії технічних видів, як і вивчення біографій видатних українських конструкторів техніки. Самовдосконалення в технічних видах спорту та технічна обізнаність важливі для досягнення технічних та спортивних успіхів на благо України, подальшої служби в рядах її військових сил, діяльності товариств сприяння обороні України. Активне залучення дітей та учнівської молоді до роботи в гуртках спортивно-технічного профілю сприяє їх професійному, громадянському та соціальному самовизначенню. Заходи та змагання, які проводяться на різних рівнях, можуть бути присвяченими різноманітним визначним подіям, пов'язаним із здобуттям української державності, наприклад авіамоделні змагання на Кубок Небесної сотні,

автомодельні, судномодельні та інші змагання, присвячені відзначенню державних свят (Дню соборності, Дню пам'яті, Дню Конституції, Дню Незалежності тощо).

На всеукраїнських змаганнях з авіамоделного, авіамоделного, ракетомодельного, судномодельного спорту, повітряних зміїв, радіозв'язку тощо серед дітей та учнівської молоді демонструються їх досягнення, розвиваються технічні здібності, зростає почуття гордості за Україну як могутню технічну державу, високо підноситься її прапор під час перемоги на змаганнях міжнародного рівня, національно-патріотичне виховання стає органічною частиною творчої діяльності спортивно-технічних команд.

На Чемпіонаті світу 2015 року з судномодельювання в заперкній боротьбі в класі F5 10 серед юніорів переміг український судномодельіст Шарабуров Ілля з міста Черкас, який став Чемпіоном світу.

На європейських змаганнях з судномодування «Pichlingersee Regatta 2015» серед юніорів К. Кішубаєва з м. Одеси завоювала Кубок Європи.

В українське небо злітають повітряні змії, зроблені руками юних авіамоделістів.

Предметно-технічний профіль

Творча конкурентно-спроможна особистість обов'язково є громадсько- та соціально активною. В процесі освоєння знань предметно-технічного циклу практикується використання інтердисциплінарних (міжпредметних) зв'язків задля включення громадянознавчого компоненту до курсів природничих предметів (фізики, хімії, біології) або вивчення окремого предмету громадянська освіта.

Поза спілкування між культурами не може бути плідного розкриття безмежного багатства і багатовимірності оточуючого світу та визначення в ньому місця України. Тому актуальним є формування пізнавальної національно-патріотичної позиції засобами рідної та іноземної мов, потреби в активно-творчому патріотичному діалозі з допомогою української, ділової іноземних мов з представниками інших культур та гідної презентації України серед них.

Підрастаюче покоління рано чи пізно бере на себе відповідальність за збереження та розвиток культуро-історичних надбань народу. Тому важливим є практичне вивчення української історії, особливо сторінок історії героїчної боротьби українського народу за незалежність Української держави, громадянського суспільства впродовж історії його розвитку від найдавніших часів. Практична робота з історичними матеріалами у вигляді, наприклад, створення фонотеки легенд, вірувань, міфології українського народу, інші перспективні підходи до виховання свідомості дітей та учнівської молоді на народознавчому матеріалі практично призводять до відродження народних

традицій, звичаїв, обрядів. Вивчення кожної з неповторних сторінок українського фольклору, цієї самобутньої енциклопедії народного життя, в якій відбилися побут, звичаї, обряди, традиції, національний менталітет, моральні, етичні та естетичні ідеали українського народу, створює підвалини для природного бажання зберегти та примножити славу своїх предків.

Старший підлітковий вік є найбільш сенситивним у формуванні патріотизму засобами предметно-технічних напрямків діяльності, представлених у цікавій для молоді формі пізнавальних і розвивальних ігор на кшталт «Що, де, коли», різноманітних ділових та рольових ігор тощо. Військово-патріотичні ігри, козацька педагогіка, пластуни, лицарство та інші організовані виховні середовища є дієвими засобами патріотичного виховання учнівської молоді. Центром патріотичного виховання підлітків в закладі позашкільної освіти може стати предметно-технічний гурток, навчальна програма якого передбачає виховання національного патріотизму та готовності захищати свою Батьківщину. Прикладом такого проекту є гурток історичної реконструкції та рольового моделювання, в роботі якого використана технологія створення спрямованого виховного середовища, виховний простір, якого послідовно та системно спрямований на національно-патріотичне виховання підлітків. До гуртка приймається учнівська молодь віком 14-25 років, яка бажає займатись історичною реконструкцією, яка в процесі навчання та виховання з плином часу ймовірно стає референтною групою для кожного з гуртківців.

Керівник гуртка ймовірно має бути патріотом України, оскільки найефективнішим є навчання власним прикладом. Керівник гуртка таким чином здатен культивувати серед гуртківців активну позицію протидії сепаратизму, аморальності, шовінізму, фашизму.

Патріотичне виховання є одним із основних завдань роботи гуртка історичної реконструкції та включає в себе військово-патріотичну складову, яка виховує якості воїна, покликана сприяти підвищенню обороноздатності України та національної безпеки. Цілеспрямований процес відображення української історії, національної культури у свідомості особистості забезпечує пізнавальний компонент виховання; створення умов безпосереднього переживання підлітками ставлення до національно-культурного, до суспільно-громадських явищ, до інших людей, до себе самого та до своїх дій – почуттєвий компонент; вироблення потреби ціннісних ставлень та реальних дій особистості у розбудові національного життя та взаємодії з оточуючим світом – поведінковий. В навчанні дітей та учнівської молоді організовується спільна діяльність для їх згуртування та демонстрації гасла «В єдності - сила». Відбувається організація роботи підлітків у малих групах для розвитку комунікаційної компетентності в процесі відпрацювання прийомів в реконструйованих історичних боях; вирішення можливих конфліктних ситуацій через розвиток спроможності особистості сприймати себе у контексті відносин з іншими людьми; озброєння чуттям оптимальної дистанції у стосунках не тільки з однолітками; становлення здатності визначати межі припустимої поведінки, не допускати соціально неприйнятних її форм, виховання здатності прогнозувати та запобігати конфліктним ситуаціям; вправління у вмінні здійснювати критичний самоаналіз своїх думок, помислів, дій; формування вмінь і навичок подолання особистісно-психологічних бар'єрів у спілкуванні, попередження ситуацій, які викликають емоційну напруженість у відносинах.

В процесі занять відбувається розвиток уміння підлітків налагоджувати активну взаємодію з однолітками, організовувати спільну діяльність: виховання через таку діяльність сприяє зміцненню громадянського миру та злагоди в суспільстві в цілому.

Заняття середньовічними боями потребують прикладної фізичної підготовки, спрямованої на розвиток сили, витривалості, швидкості, спритності, сміливості, координації рухів. Фактично вона відповідає сучасним вимогам до системи військово-патріотичного виховання підлітків. Окрім того, на заняттях відбувається вивчення першої медичної допомоги. Успішні тренування дають можливість вихованцям гуртка брати участь у змаганнях з військово-прикладних видів спорту; військово-спортивні ігри знайомлять учнів із життям і бойовими традиціями Збройних Сил України, військовими статутами. Усе це формує у підлітків усвідомлення того, що їх в житті завжди є місце подвигу.

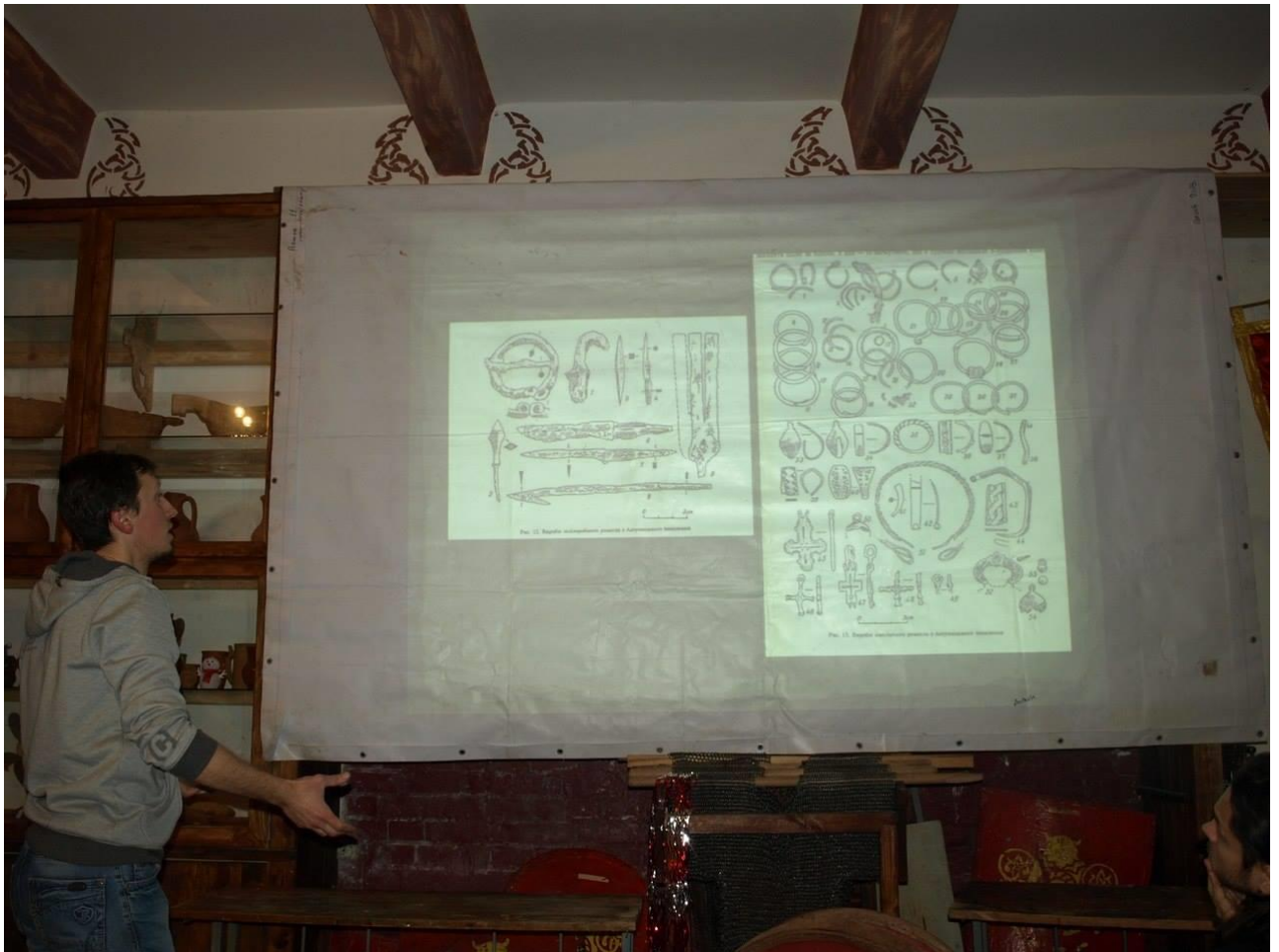
Не можна виховати справжнього патріота своєї Вітчизни, не навчивши його поважати героїчне минуле країни. Вивчення української героїки в продовж визвольних змагань поступово переконує підлітків у тому, що люди, які віддали своє життя за волю України, й після смерті залишаються жити не тільки в підручниках з історії, художніх творах, пам'ятниках, а й у пам'яті українського народу.

Діяльність у гуртку історичної реконструкції активно готує молодь до подолання перешкод. Під час участі в походах, орієнтуванні на місцевості, мандрівках по місцях бойової слави та по історичних місцях України виховується готовність до подолання труднощів, нервових стресів тощо. Молодь знайомиться з національними пам'ятниками, середньовічними фортифікаційними спорудами, бере участь в історичних фестивалях. Через участь у цих цікавих заходах відбувається заохочення до вивчення історії України XII-XVI століть (розвиток пізнавальної компетентності). Культуровідповідність передбачає органічну єдність патріотичного виховання з вивченням історії та культури свого народу, мови, традицій та звичаїв, які забезпечують духовну єдність, наступність і спадкоємність поколінь. На заняттях гуртка систематично відбуваються зустрічі з науковцями – істориками, археологами, фольклористами, етнографами тощо, які допомагають підліткам досконально розібратись в особливостях кожної з середньовічних епох. Таким чином відновлюється національна пам'ять, виховується почуття патріотизму підлітків в контексті традицій вітчизняної практики.

Рольове моделювання громадянського суспільства середньовіччя оформлюється як технологія громадянського виховання підлітків, яка одночасно виконує завдання пріоритетного напрямку розвитку сучасного громадянського суспільства в Україні – виховання громадянина-патріота. Відбувається утвердження гуманістичної моральності як основи громадянського суспільства, культивуються кращі риси, притаманні представникам українського народу, – гуманізм, щирогостинність, працьовитість, чесність, справедливість, доброзичливість, всепрощення, бережне ставлення до природи тощо, які конче необхідні для становлення демократичного громадянського суспільства в Україні.

Виробничо-технічний профіль

В процесі діяльності гуртка історичної реконструкції та рольового моделювання відбувається відродження народних традицій через трудове виховання під час вивчення народних ремесел: ковальства, гончарства, столярства, пошиття історичного одягу, виготовлення лицарських обладунків, приготування середньовічних страв, декоративно-ужиткового мистецтва тощо. Через виховання засобами праці відбувається збагачення молоді культурними цінностями українського народу, вивчаються українські пам'ятки культури та побуту. Набутий віками та сформований у традиції й звичаї народний досвід яскраво виявляється в підлітковій художній творчості, пісенно-поетичній спадщині, яку діти та учнівська молодь охоче освоюють. Вихованці гуртка історичної реконструкції на чолі з керівником гуртка створюють та підтримують нові традиції через організацію побудови середньовічних фортець (з реконструкцією середньовічних боїв) та створюють фрагменти середньовічних міст (з повною реконструкцією їх побуту). Напрямок Living History, яким займаються гуртківці лабораторії історичної реконструкції та рольового моделювання, – це відновлення міських історичних подій, починаючи з доби Київської Русі XII століття, коли утворились руські міста, та аналіз уроків історії щодо розвитку державності в часи єдності київських земель та її занепаду в часи роздробленості.

Універсальна підготовка вихованців гуртка історичної реконструкції та рольового моделювання відбувається через створення та виконання

комплексної навчальної програми та кооперації керівників гуртків різних напрямків. Такі форми й методи виховної діяльності стимулюють розвиток самоорганізації та самоуправління підлітків, виховують справжніх патріотів. Адже патріот – це не той, хто говорить красиві слова про Україну, прикрашає дійсність, а той, хто бачить труднощі, помилки, невирішені проблеми, розуміє соціально-політичну ситуацію в країні й світі, проте не панікує, не носиться зі своїми егоїстичними претензіями, а готовий долати перешкоди, захищаючи свою Вітчизну. Патріот – це той, хто в сьогоdnішніх умовах неправового поля сприяє розбудові демократичної соціальної держави правовими методами. Він не ототожнює Україну, державу з владою, а усвідомлює, що влада має бути лише механізмом, засобом здійснення волі народу. Любов до Батьківщини в українського патріота поєднується з вірою в неї, в її покликання, прекрасне майбутнє, що обов'язково відбудеться.

Масові заходи патріотичного виховання в Українському державному центрі позашкільної освіти відбуваються як в традиційних формах, так і з використанням матеріально-технічної бази гуртків, які мають своїм безпосереднім завданням виховання патріотизму. Вихованці лабораторії історичної реконструкції та рольового моделювання проводять відкриті заняття свого гуртка, клубні заняття виробничого профілю, екскурсії залучаючи всіх бажаючих до клубної та гурткової роботи, оскільки національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді шляхом вивчення народних ремесел є ефективним. У діяльності гуртка історичної реконструкції поєднуються традиції давнього мистецтва з сучасністю, цікаві для молоді. Школи українських народних ремесел, насамперед, виховують уміння бачити красиве в житті, природі, творах мистецтва, знайомлять дітей та учнівську молодь із стародавніми технологіями виготовлення предметів українського побуту та вжитку відповідно до століття та території (різьблення по дереву, пошиття одягу, гончарство, вишивання тощо), прилучаючи їх до скарбів української народної творчості. Діяльність дітей та учнівської молоді може бути організована й безпосередньо у майстернях народних промислів і ремесел, які сьогодні переживають відродження. Молодь може взяти активну участь у відродженні українського мистецтва краю. Цьому сприяють зустрічі з народними умільцями, майстрами, які із задоволенням передають свій досвід прийдешньому поколінню; екскурсії до музеїв народного побуту та ужиткового мистецтва, в тому числі тематичні, наприклад, екскурсія під назвою «Український костюм» до музею декоративно-прикладного мистецтва тощо. Нерідко твори прикладного мистецтва, втративши свою первинну побутову функцію, набувають великого художньо-естетичного значення, входять у життя сучасників як художня цінність і завжди мають виховне значення. Трудове виховання у рамках виробничого профілю потребує ставлення до нього як до цілісної системи, що існувала протягом століть, завдяки якій молоде покоління оволодівало досягненнями попередніх поколінь, пізнавало генетичний код рідного народу, його національний характер, і на основі цього ставало дбайливим господарем і захисником рідної землі. Вивчення потреби у соціально-побутових послугах населення краю та діяльність в цьому напрямі сприяє соціалізації молоді та включення її у виробничу діяльність.

ПРАКТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В ГУРТКАХ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ

Мистецтво є унікальний засобом формування світоглядних уявлень й ціннісних орієнтацій підростаючого покоління. Художня діяльність українського народу залишила у нас спадок безцінний досвід фольклорного, хореографічного, театрального, декоративно-ужиткового національних надбань різних епох і країв. Вивчення культури-мистецької спадщини українського народу формує національну ідентичність.

Художній профіль

Історичний досвід українського народу знаходить яскраве втілення в культурно-художніх цінностях, традиціях естетичного засвоєння навколишньої дійсності. Через створення образу світу засобами символу, кольору та форми дитина вже в ранньому віці здатна досягнути глибинну суть української культури. Засобами образотворчого мистецтва відбувається формування пізнавальної національно-патріотичної позиції. Це зобов'язує національну школу активно використовувати етико-виховний потенціал українського художнього мистецтва, що своїм змістом, формою та функціями відтворює прекрасне в житті, природі та мистецтві. Спостереження краси природи підштовхує до створення художніх образів рідної землі, сприяє формуванню найбагатіших рис та якостей особистості – відповідальності, наполегливості, працелюбності. Прилучення до скарбів української народної творчості починається з її вивчення. Народні малюнки, орнаменти, візерунки мали певне значення, щось собою символізували. Елементами орнаментів є

найпростіші зображення – цятки, риси, смуги, гомогенні знаки з прадавньою семантикою – кола, ромби, спіралі тощо (логічно та структурно неподільні частки декору), а також мотиви розети, триквіту, свастики, квітів, листя плодів. Українські люди вірили в ці символи та сподівались на їх захист і допомогу (сонце – життя, місяць – достаток, спіраль – сила, квадрат – безпека тощо). Орнамент є своєрідним відображенням циклічного та ритмічного життя навколо людини, яке знаходило свій відбиток в усіх видах народного мистецтва. Закономірності орнаменту є ознакою його особливої краси, яка ритмічно складається з пластичних народних образів. В орнаментальній творчості до нас дійшли елементи символіки стародавніх культів. В культурі орнаментальної формотворчості присутня лінійна або стрічкова побудова орнаментальних розписів. Схильність до орнаменту характеризувала будь-яку працю українців. Орнаменти використовувались в будівництві, прикрашали печі українців, їхній одяг та інші предмети щоденного вжитку. Кожний край України має свої, притаманні тільки йому, орнаментальні види. Повніше використання художніх традицій регіонів включає в себе вивчення найрізноманітніших його аспектів, наприклад, вивчення особливостей хатнього розпису різних регіонів України. Настінне малювання – один з найцікавіших способів оздоблення народного житла, який має багатовікову традицію. У хатньому розписі яскраво проявляється висока культура орнаментальної формотворчості. Домінуюча роль у хатньому малюванні належить рослинним образам, геометричні мотиви виступають у якості супроводжуючих. Взаємопроникнення рослинних та геометричних складових творить притаманну хатньому розпису розмаїтість. Яскраві образи мистецтва, в яких оживає епоха, спливають під час знайомства дітей та учнівської молоді з мистецтвом через декоративність. Вивчення культуро-мистецької спадщини народу виробляє у них бажання наслідувати народну практику, а декоративний розпис виступає як засіб стимулювання розвитку їхніх творчих здібностей. Усвідомлення дитиною або молодою людиною того, що вона власною працею створює та примножує матеріальні та духовні цінності, допомагає вихованню любові до своєї Батьківщини, поваги до минулого власного народу, шанобливого ставлення до його культури та історії. Поєднання впливу декоративного мистецтва України з притаманною йому естетичною, національною самобутністю із здобутками народної педагогіки є одним з найдієвіших засобів національно-патріотичного виховання. Через мальовничий світ українських народних казок, міфів та легенд дитина формує своє ставлення до себе, соціуму, до оточуючого світу, а практичне втілення її художнього задуму допомагає виявити своє власне ставлення до того чи іншого народного образу. Тому важливою частиною художньої діяльності дітей стає ілюстрування народних казок, байок, оповідань. Прилучаючись до національних традицій, діти та учнівська молодь вбирають в себе філософський, ідейно-національний та ціннісно-орієнтаційний зміст національно-патріотичного виховання. Яскравість, точність художніх образів зразків народного мистецтва сприяють визначенню їх національної ідентичності. Розвиток творчої уяви засобами образотворчого мистецтва, виховання художніх інтересів, позитивних мотивів, які ґрунтуються на

народному художньому мистецтві, є важливими чинниками, що сприяють успішній творчій діяльності та соціалізації дітей та учнівської молоді, а, отже, й формуванню їх національної свідомості.

Вивчення життя та творчості українських митців, екскурсії до художніх музеїв, участь у виставках, творчі конкурси з образотворчого мистецтва, адресні малюнки, подаровані дітьми та учнівською молоддю українським воїнам, сприяють єднанню різних поколінь українського народу.

У березні 2015 року стартував Всеукраїнський конкурс творчості дітей та учнівської молоді «ЗА НАШУ СВОБОДУ!», який тривав до серпня 2015 року. Конкурс став частиною соціально значущого проекту, спрямованого на виховання патріотів, громадян правової, демократичної держави. Організаторами конкурсу є Громадська Спілка «Вища координаційна Рада з питань ветеранів та учасників антитерористичної операції», Державна служба України з питань ветеранів та учасників антитерористичної операції, Товариство «Знання» України, Університет сучасних знань, Український державний центр позашкільної освіти за підтримки Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства соціальної політики України та Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Метою заходу є надання моральної підтримки воїнам, розвиток почуття гордості за свій народ, патріотизму та відповідальності за своє майбутнє, виховання любові до рідного краю, а також підтримка талановитих і обдарованих дітей.

Декоративно-ужитковий профіль

Створення умов для розвитку національно-патріотичних якостей особистості та формування пізнавальної національно-патріотичної позиції засобами художньої творчості ефективно відбувається на базі народознавства.

Дітей та учнівську молодь долучають до скарбів української народної творчості шляхом вивчення українського ужиткового мистецтва – однієї із складових національної культури, в якій зберігається етнічна специфіка українського народу, його світоглядні ідеї та естетичні смаки, потяг до прекрасного. У віковій скарбниці духовних здобутків народу, зберігаються невмирущі традиції. Через історію розвитку народного декоративно-ужиткового мистецтва пізнається українська історія, моральні якості наших предків, їх уклад життя; виховується здатність орієнтуватись в довкіллі, пробуджуються почуття прекрасного. На уроках художньої творчості учні вчать його помічати, виробляють уміння бачити красиве в природі, творах мистецтва.

Матеріали етнографічних досліджень, включені до програми занять гуртка, можуть стосуватись вивчення найбільш поширеної кольорової гами в регіоні; фітодизайну, фітомозаїки як мистецтва композиції квітів; народних традицій плетіння віночка-оберега, святкового віночка україночки; легенд та переказів про українські квіти (мак, волошки, соняшники, мальви, чорнобривці); дослідження та використання символів-оберегів (калина, верба); геральдичних кольорів та символів тощо.

Ознайомлення з технологіями виготовлення предметів українського побуту та вжитку відповідно до століття, території (різьблення по дереву, вишивання, крій одягу тощо) спонукає до створення нових, корисних для повсякденного вжитку речей – етнохудожніх цінностей, відбувається наслідування народної практики.

Зустрічі з народними умільцями, залучення до роботи народних майстрів, знавців народного ремесел, сприяють передаванню безцінного досвіду. Народні ремесла в свій час виконували ряд важливих соціально-педагогічних функцій:

виступали засобом збереження неповторного українського колориту, передачі досвіду й об'єднання поколінь, виховували вольові особистісні якості, сприяли розвитку естетичного смаку, розвивали творче ставлення до праці, були дієвим засобом сімейного виховання. Вишивання у наших прабабусь традиційно супроводжувала українська пісня.

Народне декоративно-прикладне мистецтво стимулює творчий потенціал особистості, розвиває працелюбність, відповідальність, виховує високі моральні якості, бережливе ставлення до речей, повагу до людей творчої праці, національних надбань та національної культури. Це – складова цілісної системи української педагогіки, національного виховання, могутній потенціал духовності, який благотворно впливає на формування у підростаючого покоління високих патріотичних переконань і почуттів. Естетичні стимули забезпечують необхідну основу для формування художньої майстерності, активізують такі прояви емоцій культури, як критичне мислення, продуктивна уява, фантазія – виховується смак, збагачується естетична свідомість.

Прилучаючись до національних традицій, діти та учнівська молодь вбирають в себе філософський, ідейно-національний та ціннісно-орієнтаційний зміст національно-патріотичного виховання. Народно-ужиткове мистецтво набуває особливої актуальності та слугує містком між історією українського народу та його сьогоденням. Вдало поєднуються традиції давнього мистецтва з сучасністю, наприклад, в проектуванні середовища людини майбутнього. В процесі художньої творчості відбувається розвиток об'ємно-просторової уяви, адже реальні предмети являють собою просторові геометричні тіла. Розробка проектів виробів та їх виготовлення об'єднує споконвічні традиції з потребами сьогодення. Витинанки (сніжинки, ліхтарики, зірочки, гірлянди), ялинкові іграшки з соломки тощо можуть прикрасити перед новим роком ялинки та оселі, писанки доречні на Великдень, як і власноруч вишита серветка до великоднього кошика, за допомогою техніки лозоплетіння можна зробити й кошик. Нова традиція відзначати День пам'яті відроджує звичай виготовлення штучних квітів та повертає їх символіку (збереження пам'яті – маки). До свят

виготовляються вітальні листівки, а самостійно зроблені сувеніри (закладки, обгортки для книг, серветки, іграшки) можна подарувати друзям на день народження, оздобити святковий стіл – серветками чи скатертинами з національними орнаментами. На день Незалежності України святкову атмосферу підкреслять прапорці й символи української державності, композиції з квітів-символів України.

Виготовлення декоративно-ужиткових виробів забезпечує важливий педагогічний принцип зв'язку виховання з життям. Активна взаємодія учнів з декоративно-ужитковим мистецтвом сприяє розширенню наповнення системи естетичної культури майбутнього, зростання рівня інтегрованості в суспільство.

Активізація творчих процесів становлення особистості відбувається в колективних формах діяльності: при відвідуванні художніх музеїв, ознайомленні з тематичними музейними експозиціями, проведенні творчих конкурсів з декоративно-ужиткового мистецтва, виставок та ярмарків народної творчості, майстер-класів, які спонукають дітей та учнівську молодь до творчого зростання, прагнення досягти кращих результатів в діяльності на благо Батьківщини.

Урочисте відкриття виставок дитячої художньої творчості відбувається з привітаннями та побажаннями успіхів у творчості високими гостями, зокрема президента НАПН України, доктора філософських наук, професора, академіка НАПН України – Кременя В.Г..

На виставках декоративно-ужиткового мистецтва представлені дитячі роботи у різноманітних техніках виконання: різьблення по дереву, ткацтво, батик, народна лялька, українська вишивка, в тому числі вишивка стрічками, вироби з пуху, шкіри, соломки тощо. Відвідувачі могли ознайомитися з моделями техніки (літаки, танки, автомобілі, вітрильники, вертольоти, кораблі, космічні літальні апарати) та найвідоміших архітектурних споруд (приміром, Ейфелевої вежі). Карта України з соломки, «Мій рідний дім» в техніці валяння з шерсті, ляльки-мотанки, рушники, картина «Червона калина», різьблене панно «Тризубець», виткана картина «Стежина до рідної хати» та інші свідчать про безмежну любов підростаючого покоління до рідної землі. Дитячі роботи вражають глядачів високою виконавською майстерністю та патріотичністю тематики.

Хореографічний профіль

Невід'ємною частиною виховання дітей та учнівської молоді засобами мистецтва є народний танець, через який їм прищеплюється любов до рідної культури.

Джерела народного танцю сягають епохи первісного ладу, коли танець мав релігійно-магічне значення. Невіддільний від стародавніх обрядів, танець був пов'язаний з працею та тогочасними магічними, релігійними, фантастичними уявленнями про світ. В основі танцю лежить природна потреба людини виявити свої емоції, такі як любов, ревності, радість, страх, сміливість, покірність та інші.

Будь-який психічний стан людини можна передати очима, мімікою, розгорнутими і згорнутими рухами або положеннями тіла. В арсеналі виразних засобів хореографії існує палітра рухів – від найяскравіших і масштабних до ледве помітних і невловимих. Від свого первісного обрядового вигляду народний танець пройшов тисячолітній розвиток.

Народний танець належить до найефективніших засобів формування національної культури сучасної молоді, й особливо це стосується українського ігрового фольклору, який поступово відмежувався від обряду та, зберігаючи свою образно-драматургічну природу, перейшов у повсякденний побут. Народний танець, як один із жанрів музичного фольклору, є результатом колективної творчості широких народних мас. Він не тільки узагальнює факти з життя, але й дає їм об'єктивну оцінку, формує певне ставлення до них. Етнохудожня творчість віками відшліфовувала яскравість і точність художнього оформлення танців кожного регіону. Твори народної танцювальної спадщини за своїм внутрішнім характером є реалістичними, і в цій правдивості полягає їх виховна сила.

Національні танці, поряд з іншими мистецькими традиціями українського народу, виконують завдання вираження національного в мистецтві. Саме зразки народної хореографії, які вражають своєю різноманітністю, яскравістю, образністю, неповторним колоритом і, по суті, є відображенням історії того чи іншого народу, умов його життя, можуть бути ефективним засобом формування у підростаючого покоління ціннісного ставлення до Батьківщини. Через вивчення народних танців відбувається формування пізнавальної національно-патріотичної позиції дітей та учнівської молоді.

Підростаюче покоління потребує фізичного самовдосконалення як суб'єктивної, так і об'єктивної сторін свого розвитку. Одну з провідних ролей в процесі патріотичного виховання відіграє гармонійний розвиток особистості, де значне місце займає народне хореографічне мистецтво, будучи засобом формування не тільки естетичної, але й фізичної досконалості, а відтак і загального розвитку повноцінного громадянина суспільства. Дослідження народних танців показує розмаїття настроїв кожного з них, яке передається за допомогою «особливої мови українського танцю», «нічим не обмеженої фантазії думок» (В.М. Верховинець). Крім того, в процесі хореографічної творчості виникло чимало самостійних драматичних ігор – невеличких

жартівливих сценок, у яких відображені різноманітні ситуації, наприклад, поведки тварин, природні явища, трудові процеси, побутові сценки.

У драматизаціях органічно поєднуються слово, спів, музика і танець. Але гра має лише зовні власне розважальний характер. В дійсності ці ігри стали зразком соціонормативної, мовної, музичної, хореографічної культури українського народу. Тому широке відображення національних елементів українського танцю містить невичерпні можливості цього жанру для всебічного розвитку та формування національної культури молодого покоління, вироблення бажання наслідувати народну практику.

Народне вбрання, як і танець, нерозривно пов'язане з традиціями, побутом, працею, культурою та мистецтвом народу. Знайомство з ним, безперечно, впливає на обізнаність дітей та учнівської молоді з національною культурою. Окрім цього, одяг не тільки створює певний настрій, а й тісно пов'язаний з танцювальною лексикою, характером того чи іншого танцю. Актуальним є танцювальний костюм, який, підкреслюючи національні особливості, має сучасне кольорове звучання. Сучасна практика довела доцільність використання атрибутики при організації танцювальної діяльності дітей молодшого шкільного віку. Діти з більшим бажанням розучують танцювальні композиції, в яких присутні ті чи інші етнічні предмети, та виконують їх з великим ентузіазмом та захопленням. Безумовно, що від художнього, образного оформлення також залежить виховне значення танцю. Гарно дібраний костюм та атрибутика привчають дитину органічно входити у світ образів танцю, що має значний вплив на свідомість дитини, її виховання.

Єдність національної танцювальної культури із світовою сприяє формуванню різних пізнавальних інтересів, пробуджує чуттєвість, а також створює умови для розвитку танцювальної творчості. Тому освоєння проблем духовності ефективно відбувається в контексті діалогу культур народів світу через вивчення танцювальної культури інших народів та розуміння через це самотності та неповторності українського народу.

Ефективність методів та прийомів, які сприяють освоєнню дітьми хореографічних надбань, є: наочний матеріал (альбоми з ілюстраціями українських костюмів, стенди із зображенням танцювальних епізодів), художнє слово (вірші, легенди, прислів'я про українські танці), бесіди про національну танцювальну культуру, екскурсії до краєзнавчих музеїв, малювання на теми українських танків, організація виставок із національною атрибутикою, рольові та сюжетні народні ігри («Подоланка», «Печу, печу хлібчик», «А ми просо сіяли, сіяли», «Гра в калача», «Явір»), використання музики народних танців для слухання та проведення заходів, організація та проведення показів українського національного одягу, традиційних обрядових дійств, сприяння відродженню народних звичаїв та обрядів, свят, залучення до роботи знавців народної хореографії, вивчення життя та творчості українських митців.

Вивчення та пропаганда народної хореографічної творчості досягається проведенням національних свят, театралізованих виступів народних, бальних та етнографічних ансамблів, імпровізаційних концертів, розважальних вечорів танців, творчих дійств, участі в народних гуляннях, хороводах тощо. Репертуар патріотичної спрямованості розкривається за допомогою танцювальних фестивалів, тематичних танців: «Ми - українці», «В родиннім колі ми усі єдині», «Колись історія назве наш час народженням людини», «Мій отчий край

ні в чому не повторний» та інших. Важливу роль у формуванні патріота відіграє залучення його до участі у громадських акціях та ініціативах (благодійна допомога, екологічні та соціальні проекти тощо). Молодь треба навчати визначенню життєвих потреб своєї громади, прагнення до участі у їх розв'язанні, що є ознаками соціальної активності молодої людини, небайдужої до свого народу. Доречним з боку хореографічних колективів для таких заходів буде: організація пропагандистських флеш-мобів, участь у благодійних концертах та інших різноманітних заходах національно-патріотичного спрямування. Прилучаючись до національних хореографічних традицій, діти та учнівська молодь вбирають в себе філософський, ідейно-національний та ціннісно-орієнтаційний зміст національно-патріотичного виховання, пропагують кращі здобутки української культурної та духовної спадщини.

Музичний профіль

Прилучення дітей та учнівської молоді до скарбів української народної творчості відбувається через вивчення української народної музики, гри на народних інструментах, оволодіння українською фольклорною спадщиною. Пісні – це найдавніша згадана фольклорна форма, а українська пісенна творчість – невід'ємна частина культури нашого народу, що дає змогу дітям та учнівській молоді пізнавати побут українців, їх культуру, традиції та звичаї. Українські пісні можна назвати найбільшими духовними скарбами нації, в яких відображені почуття, настрої, голос народної душі. Українська народна пісня була одним із факторів самозбереження та самоідентифікації українців, які в найлютішу годину заборони писемного слова знаходили душевну розраду в ніжній пісні, у героїчному переказі. Пісня є голосом народної душі, виявом його працелюбності, співочої вдачі, образним втіленням історії та моралі. Думки, настрої, почуття, виражені в словах та в мелодії, посилюють емоційний вплив пісні.

Український пісенний фольклор – це багатожанрова система, що складається з речитативних, пісенних та ігрових творів. Його складовою є пісенні твори усної народної творчості, які адресувались безпосередньо дітям. Жанрове розмаїття пісень дозволяє охопити всі сфери життя суспільства через виконання колискових, ігрових, хороводних, дитячих та жартівливих пісень, утішок, пестушок, забавлянок, небилиць, закличок, примовок, приспівок, приповідок, великодніх та русальських пісень, колядок, щедрівок, які вже в ранньому віці ставали складовою життєдіяльності дитини. Тексти колядок, щедрівок та інших пісенних творів містять слова привітання, побажання, прощання й інші виховні моменти. Прості щирі українські пісні відіграють важливу роль у становленні дітей та учнівської молоді, вчать їх не тільки цінувати мудрість і красу народного слова, а й виховують смак до влучного слова, розвивають мову, музичний слух. Хоровий спів та хороводи розвивають колективізм дітей, працелюбність, збагачують знання дітей та учнівської молоді з історії рідного краю. Ритмічна організація пісенного тексту сприяє його кращому запам'ятовуванню та відтворенню. Переймаючи пісню, дитина вже в готовому вигляді засвоює додаткову інформацію про навколишнє життя. Пісенний фольклор – самобутня енциклопедія народного життя, де відбилися

побут, звичаї, обряди, традиції, національний менталітет, моральні, етичні та естетичні ідеали. Український дитячий фольклор є невід'ємною частиною етнопедагогіки, адже за його допомогою протягом століть формувались естетичні смаки дитини, закладалася морально-етична основа її особистості, розумові здібності та фізичний розвиток.

Важливе завдання керівників гуртків музичного профілю полягає у тому, щоб навчити дітей самостійно розуміти зміст музичних творів, які вони сприймають або виконують. З цією метою варто пропонувати викласти зміст цих пісень у своїх враженнях, малюнках, рухах, творах. Для розвитку музичних здібностей дітей та учнівської молоді доцільно використовувати спів канонам, а також супроводжуючу гру на музичних інструментах (сопілках, трикутниках, металофонах, маракасах, бубнах, ксилофонах тощо). Розвитку музичного інтересу в дітей сприяють ігрові ситуації, що активізують їхню увагу, сприяють швидкому залученню всіх дітей до музичної діяльності відповідно до рівня їх музичної підготовленості. Народна гра дає можливість для виявлення творчого потенціалу кожного («Насточка», «Подоланочка», «Журавель», «Женчик-бренчик», «Зайчик» тощо). Практичне освоєння фольклору залучає всіх учасників до творчого процесу театралізації пісні, сприяє розкриттю індивідуальності кожного. Пісні, які мають яскравий сюжет, варто пропонувати для інсценізації їх дітьми. Усі види ігрових жанрів пропонується використовувати як ігри з різноманітними рухами. Вивчення кращих зразків фольклору виховує в дітях свідоме ставлення до слова, сприяє розширенню їхніх знань, засвоєнню нової інформації, збагачує словниковий запас, пробуджує думку, сприяє прилученню учнів до народних традицій, пізнанню джерел мудрості та благородства наших предків, виробляє бажання наслідувати народну практику, прищеплює любов до рідної мови.

Зміст національно-патріотичного виховання закладено у фольклорі (пісенність, ліричність, музичність), виховання патріотичних почуттів відбувається через осягнення філософських понять краси, прекрасного, добра, через чарівну мову та мелодику українських пісень. Велика й невичерпна сила виховного впливу творів фольклору на людину припадає на період її дитинства.

Використання фольклорних джерел створює необхідну основу для формування національної самосвідомості дітей та учнівської молоді, яке в цілому прискорює процес освіти й виховання національно-свідомих громадян незалежної України.

Вивчення українського фольклору допоможе дітям та учнівській молоді вивчати менталітет та неповторність українців. У дитячому фольклорі знайшли відображення різні прояви життєдіяльності людини, її духовні потреби, соціальні відносини, морально-етичні та звичаєві постанови, людські переживання та настрої. Яскрава фольклорно-етнічна образність святкових дійств розкриває перед нами світ простоти, щирості, мудрості, щедрого народного таланту.

Відповідальність за збереження і розвиток культуро-історичних надбань народу вимагає прилучатись до збереження пісенного фольклору свого краю через діяльність фольклорно-етнографічних ансамблів (запис і збір фольклору свого населеного пункту, вивчення місцевих діалектів), створення фонотеки

народних пісень, музики, щедрівок, колядок, календарно-побутових пісень, духовних піснеспівів, залучення до роботи знавців народної пісенності, проведення інтерв'ю зі старожилами, залучення до роботи народних музик.

В квітні 2015 року на Михайлівській площі в Києві відбувся музичний флеш-моб – акція на підтримку миру в Україні, учасники якого зіграли та заспівали «Молитву за Україну» українського композитора Миколи Лисенка.

Відродженню народних звичаїв та обрядів, свят, традицій сприяє вивчення та втілення кобзарського мистецтва, виконання історичних билин, дум, хорів, створення вокальних гуртів, гуртків духовного співу, інструментальних ансамблів (наприклад, ансамбль бандуристів) та оркестрів народних інструментів, студій народної пісні з метою вивчення та популяризації української пісенної народної творчості, регіональна спрямованість навчального матеріалу.

Пропагування українських народних пісень відбувається під час організації пісенних конкурсів та фестивалів, театралізованих виступів етнографічних ансамблів, традиційних обрядових дійств, участі в народних гуляннях.

Аналіз внутрішнього світу ідеальних героїв, відображених в українському фольклорі (історичних осіб, національних героїв), вивчення народного патріотизму та героїзму в фольклорі періоду Другої світової війни, виконання державного гімну та сучасних патріотичних пісень, мелодій, які презентують Україну в світі, сприяє формуванню пізнавальної національно-патріотичної позиції дітей та учнівської молоді. Прилучаючись до національних традицій, діти та учнівська молодь вбирають в себе філософський, ідейно-національний та ціннісно-орієнтаційний зміст національно-патріотичного виховання.

Театральний профіль

Театр – це масовий синтетичний вид мистецтва, який може комплексно впливати на свідомість і духовність людини, розвивати чуттєву, емоційно-вольову сфери особистості, творчу активність, емпатійність. Усвідомлення формуючого впливу мистецтва на особистість дозволяє використовувати потенціал різноманітних гуртків театального профілю не тільки для поширення української культури, але й для національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, оскільки сприйняття навколишнього світу, мотивація активної участі в культуротворчих процесах залежать від рівня естетичної розвиненості почуттів особистості. Театральне мистецтво має основу, споріднену з ігровою природою людини, містить технології акторської гри та режисерського втілення художнього задуму, які дотичні процесам рольового опанування особистістю механізмів соціальної взаємодії. Такий ракурс дає підстави розглядати театральне мистецтво як ефективний засіб формування особистості та організації її діяльності в соціокультурному середовищі. Захоплення театральним мистецтвом дозволяє не тільки ознайомити дітей та учнівську молодь з кращими зразками української усної творчості, в тому числі з народними казками, творами дитячих письменників і поетів, героїко-історичними творами, але й втілити їх на сцені, давши можливість дітям пережити їх у своїх почуттях. Науково-педагогічне дослідження генези театального мистецтва в Україні довело, що традиції, підходи, способи його використання в процесі формування особистості безпосередньо пов'язані з соціокультурними й державотворчими процесами. Психолого-педагогічне значення, яке надавалося кожному різновиду театальної творчої діяльності, мало культурологічне призначення, розвивало певні характеристики особистості (світоглядні, індивідуально-типологічні,

суспільні, культуротворчі тощо), визначало аксіологічні смисли, що закладалися в певні форми театрального мистецтва, – обрядовий театр у прадавні часи призначався для ритуалізації суспільного простору, передачі досвіду та правил поведінки; шкільна драма використовувалася як засіб навчання й виховання; розважальні та виховні функції надавалися вертепу, домашньому, аматорському та професійному театрам; задоволення творчих запитів, саморозвиток, самовиховання відбувалися під час постановок домашнього театру й у ході колективної самодіяльної театральної творчості.

Найкращим проявом творчого потенціалу молодших дітей є їх залучення до ігор-драматизацій, театралізації та постановки українських народних казок, за допомогою яких пробуджується творча уява, зростає інтерес до навколишнього світу, розширюється життєвий та художній досвід. В діяльності театального колективу важливе місце з точки зору національно-патріотичного виховання має формування інтересу до національної історії та прилучення дітей та учнівської молоді до скарбів української народної театральної творчості, наприклад, наслідування традиціям національного українського театру, вертепу, інсценізуючи українські народні казки, біблійні сказання, виробляючи тим самим бажання наслідувати народну практику. Казки виховують дітей у дусі високої моралі, збагачують їхні уявлення про навколишній світ, формують мистецькі смаки та розвивають мовлення. У народній казці, як у дзеркалі, виразно відбилися людські уявлення про добро та зло, правду й кривду, а також своєрідно реалізувались суспільні етичні погляди, втілювався національний ідеал справжньої людини. Герої казок мають надзвичайну силу, а за допомогою казкових чар з ними відбуваються дивовижні перетворення. Велике виховне значення має ввічливість позитивних героїв казок. Казки мають динамічний сюжет, персонажі виразно класифікуються на злотворців, добротворців, знедолених. Такі персонажі допомагають дітям чітко розрізнити їх позитивні та негативні вчинки, правильно осмислити вічні філософські категорії добра та зла. Прилучаючись до народних традицій, діти та учнівська молодь вбирають в себе філософський, ідейно-національний та ціннісно-орієнтаційний зміст національно-патріотичного виховання.

Театральне мистецтво науковці розглядають як системний засіб формування особисті. Дослідження, проведені С. Русовою для вивчення впливу театального мистецтва на мотиваційну, когнітивну, аксіологічну, емоційно-вольову сфери школярів і дошкільнят підтвердили значущість виховних можливостей театального мистецтва. Ознайомлення з театральним мистецтвом починається з простих театральних форм, поступово ускладнюючись. Окремо визначено можливості театру в опануванні дітьми та учнівською молоддю рідної мови, мистецтва слова, виразного читання, досконалого зв'язного говоріння. Розвиток комунікативних навичок, креативність, артистичні здібності, сценічна майстерність, опанування власного психофізичного апарату, розуміння логіки дій партнера, розвитку навичок драматичної взаємодії у ході репетиційної роботи потребують чіткого педагогічного супроводу. Вивчення культуро-мистецької та пісенно-поетичної спадщини українського народу відбувається в процесі театралізації календарно-обрядових звичаїв й обрядів і народних свят, які сприяють їх відродженню.

Календарно-обрядові сценічні колективи сприяють виробленню вмінь дітей та учнівської молоді примножувати культурно-мистецькі надбання

народу, відчувати та відтворювати прекрасне у повсякденному житті засобами театрального мистецтва. В умовах сучасності необхідне формування нового змісту національно-патріотичного виховання з врахуванням подій, які відбуваються.

Вивчення та пропагування досягнень української театральної творчості художніми колективами може відбуватись на народних гуляннях, театралізованих святах, під час драматизованих ігор, традиційних обрядових дійств, постановок-імпровізацій, інсценівок, творчих дійств, декламацій, інтелектуальних шоу на зразок «Усе життя – театр», тематичних ранків і вечорів на козацьку тематику, вистав, вертепів, фестивалів козацької пісні і танцю, організованих з метою національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Крім того, важливо вивчати життя та творчість українських митців, відвідувати театральні вистави національно-патріотичного спрямування, інсценізувати твори про героїчне життя українців, подвижницьку діяльність.

Театральне мистецтво в цілому може розглядатися як спосіб організації навчального середовища, в якому технології театрального мистецтва для створення емоційного підйому використовуються задля виявлення індивідуальності особистості, виховання її певних рис, осмислення власного психічного ресурсу, створення моделей поведінки, розвитку емпатійності, рефлексивності; створення бажання змінюватися, самовдосконалюватися, опановувати ефективну соціальну взаємодію.

ВИСНОВКИ

Актуальність та перспективність випереджального національно-патріотичного виховання пояснюється необхідністю своєчасного реагування на виклики та загрози для незалежності України. Сучасному національно-патріотичному вихованню має бути в певній мірі властива випереджувальна роль й у демократичному процесі. Воно мусить стати засобом відродження національної культури, припинення сепаратизму, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, людяність, почуття власної гідності; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності; гарантом громадянського миру та злагоди в суспільстві.

Позашкільним навчальним закладам варто піклуватись про створення таких умов, за яких можуть поглибитись знання про рідний край, багатство його традиційної культури, на основі яких можливе виховання майбутнього громадянина-патріота та визначити шляхи стимулювання досягнень на терені національно-патріотичного виховання.

Критеріями успішності національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді є ефективність розв'язування ними життєвих ситуацій та готовність стати на захист України. Зустрічі з випускниками гуртка історичної реконструкції та рольового моделювання, які служать в Військових силах України та беруть участь у бойових діях, доводять успішність технології національно-патріотичного виховання, яка застосовується колективом Українського державного центру позашкільної освіти. Показники критеріїв національно-патріотичного виховання віднесені до трьох розділів: родинного, соціального, державного, що у своїй сукупності складають його зміст.

Таким чином, створення в позашкільному навчальному закладі умов для становлення громадянина-патріота є важливим для системного виховання національного патріотизму дітей та учнівської молоді та реалізації переходу від їхнього бажання бути патріотами своєї Батьківщини до патріотичного діяння в ім'я України.

Національно-патріотичні почуття входять до групи вищих почуттів, через них виявляється емоційне ставлення дітей та учнівської молоді до самих себе, до навколишнього світу, до людей, до Батьківщини, до національних цінностей. Вони пов'язані з розвитком чітких і зрозумілих уявлень про етичні категорії, з формуванням емоційної чутливості, здатності співпереживати, реагувати на життєві ситуації та проблеми оточуючих людей. Це має важливе значення для формування розвиненої особистості, справжнього громадянина, патріота своєї держави. Останні історичні події в Україні доводять, що національний патріотизм може стати консолідуючою основою української нації та її національною ідеєю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І.Д. Концептуальні засади формування у школяра особистісних цінностей //Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах. Матер. звітної науково-практичної конференції. – К., 1999. – С. 4–8.
2. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – К., 2014. – 35 с.
3. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні К., 2008. – 44 с. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), схвалена І з'їздом педагогічних працівників України, затверджена КМУ, 1996 р.;
4. Державна національна програма «Діти України», 1996.
5. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») схвалена І з'їздом педагогічних працівників України та затверджена КМУ, 1996 р.
6. Закон України «Про загальну середню освіту»;
7. Закон України «Про освіту»;
8. Закон України «Про позашкільну освіту»;
9. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді Міністерство освіти і науки України, 2015.
10. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посібник /ХДПУ ім. Г.С. Сковороди. – Харків: “ОВС”, 2002. – 400 с.
11. Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні. Частина третя: У неволі. – К.: ІЗМН, 1996. – 104 с.
12. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української педагогіки /За ред. М.Г. Стельмаховича. – К.: Інститут змісту і методів навчання МО України, 1999. – 355 с.
13. Макаренко А.С. Педагогическая поэма// Сочинения: В 7 т. – М.: Изд-во АПН, 1957. – Т.1. – 784 с.
14. Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014/2015 навчальному році, Міністерство освіти і науки України;
15. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті, Указ Президента України, 2002.
16. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Указ Президента України, 2013.
17. Національна програма патріотичного виховання громадян, ..., розвитку духовності, Постанова КМУ.
18. Освіта України за роки незалежності: стан, факти, події / За заг. ред. В.Г.Кременя. – К.: Вища школа, 2001. – 159 с.
19. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. /За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
20. Основи національного виховання /За заг. ред. Кузя В.Г., Руденка Ю.Д. – К.: ІВЦ “Київ”, 1993. – 145 с.

21. Основи національного виховання: Концептуальні положення /В.Г. Кузь, Ю.Д.Руденко, З.О.Сергійчук та ін. /За заг. ред. В.Г.Кузя та ін. – К.: Інф.-видавн. центр “Київ”, 1993. – Ч.1. – 152 с.
22. Охріменко Н.Д. Народознавство на уроках української мови //Початкова школа. – 1991. - № 3. – С. 16 – 18.
23. Охріменко І.В. Виховання учнів старших класів на національно-культурних традиціях українського народу: Дис... канд.. пед. наук: 13.00.01 – Полтава, 1999. – 195 с.
24. Памятники древнерусской церковно-учительской литературы /Под ред. А.И. Пономарева, вып. 1. СПб., 1894.
25. Памятники литературы Древней Руси. Начало русской литературы XI – нач. XII в.: Сб. текстов /Под ред. Л.А. Дмитриевича, Д.С. Лихачева. – М.: Худ. лит., 1978. – 464 с.
26. Памятники литературы Древней Руси: XII век /Под ред. Л.А.Дмитриева, Д.С.Лихачева. – М.: Худож. лит, 1980. – 707 с.
27. Памятники литературы Древней Руси: XIII век /Под ред Л.А.Дмитриева, Д.С.Лихачева. – М.: Худож. лит., 1981. – 620 с.
28. Памятники литературы Древней Руси: Конец XVI- нач. XVII в.в. /Под ред Л.А.Дмитриева, Д.С.Лихачева. – М.: Худож. лит., 1987. – 616 с.
29. Первый Всеукраинский съезд по народному образованию //Украинская жизнь. – 1914. – № 1. – С.102–104.
30. Петронговський Р.Р. Структура патріотизму старшокласників //Вісник Житомирського педуніверситету. – 2002. – № 9. – С. 165–167.
31. Петронговський Р.Р. Формування патріотизму старшокласників у поза навчальній виховній діяльності: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 – Житомир, 2002. – 180 с.
32. Революція Гідності 2013-2014 рр. та агресія Росії проти України, Міністерство освіти і науки України, 2015.
33. Руденко Ю. Концепція «Патріотичне виховання учнів» //Освіта, 22–29 серпня, 2001. – С. 10–15.
34. Русова С. Вибрані педагогічні твори. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.
35. Русова С. Вибрані педагогічні твори у 2-х т.–К.:Либідь, 1997.–Т.2.–320 с.
36. Русова С. Мої спомини. – К.: Україна – Віта, 1996. – 207 с.
37. Русова С. Нові методи виховання //Дошкільне виховання. – 1991.– № 11. – С. 14–16.
38. Стельмахович М.Г. Виховні цінності традиційної української родини //Цінності освіти і виховання. Наук. метод. збір. /За заг. ред. О.В.Сухомлинської. – К., 1997. – С. 129–132.
39. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. – К.:ІЗМН, 1997. – 232 с.
40. Стельмахович М., Гуменко В., Дробноход М., Кононенко П., Погрібний А., Руденко Ю., Скрипиць М. Утверджуймо ідеологію патріотизму і державотворення (Відкритий лист Президії АПН України та Міністерства освіти України) //Освіта, 29 квітня - 6 травня, 1998. – С. 3.
41. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, Указ Президента України, жовтень 2015.

42. Матеріали науково-практичного семінару МОНУ, ДНУ Інституту інноваційних технологій і змісту освіти, Департаменту освіти, молоді та спорту Київської міськради, Управління освіти Голосіївської у м. Києві райдержадміністрації, СШ № 85 м. Києва – експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня з патріотичного виховання «Виховання патріотизму школярів у сучасних реаліях», – К. – 2015.
43. Матеріали науково-практичного семінару-презентації МОНУ, НАПН України, Інституту проблем виховання – К. – 2015.
44. Театральне мистецтво як засіб формування особистості в історії педагогічної думки та школи України в ХХ столітті – К. 2008.